

İş Güvenliği Uzmanlarının Yaşadığı Sorunlar

The Problems of Occupational Safety Specialists

Zeynep BAŞKAN TAKAOĞLU¹, Elif ÇELENK KAYA², Necla İrem ÖLMEZOĞLU İRİ³

ÖZ

İş sağlığı ve güvenliği çalışmaları öncesi var olmasına rağmen son zamanlarda üzerinde daha çok konuşulan bir konu haline almıştır. Kuşkusuz bu durumun temelinde sayıları her geçen gün artan iş kazaları ve meslek hastalıkları gelmektedir. İş kazası ve meslek hastalıklarını önlemede üstlendiği rol düşünüldüğünde iş güvenliği uzmanları konunun başlıca muhatabı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2012 yılında yürürlüğe giren İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile birlikte işyerlerinde çalışan sayısı ve tehlike sınıfı dikkate alınarak iş güvenliği uzmanından hizmet alınması yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca uzmanların bu faaliyetleri yerine getirmede yetki, sorumluluk ve yükümlülükleri 28512, 28545 ve 28792 sayılı yönetmeliklerde belirtilmektedir. Ancak, farklı sektörlerde görev yapan bu uzmanlar bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların tespit edilmesi, detaylı olarak ele alınarak çözüm önerilerinin sunulması bu çalışmanın ana amacını temsil etmektedir. Bu konuyu ele alan çalışmalar bulunsa da çalışmamız farklı bir yöntem ile ele alınması bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Çalışmamız kapsamında öncelikle iş güvenliği uzmanlığı mesleği ve bu mesleğin yetki ve sorumlulukları hakkında genel bilgilere yer verilecek olup ardından yapılan saha çalışmalarının bulguları tartışılarak çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Güvenliği Uzmanı, Özel Sektör.

ABSTRACT

Despite the existence of occupational health and safety studies, they have been at issue recently. Undoubtedly, at the heart of this point, there is an increasing number of occupational accidents and occupational diseases. When their preventing role in occupational accidents and occupational diseases are considered, occupational safety specialists stand out as the prominent actors. With Occupational Health and Safety Law entered into force in 2012, the obligation that includes getting service from occupational safety specialists was imposed by taking the number of employees and hazard group in workplaces into account. Besides, authorization, responsibilities, and obligations of specialists to perform these activities are specified in the regulations 28512, 28545 and 28792. However, these specialists who work in different sectors face some problems. Identifying these problems in detail and presenting solution proposals represent the main purpose of this research. Although there are studies about this topic, our study differs from others in terms of methodology. Within the scope of our research, we will first give general information about the profession of occupational safety, its competencies, and responsibilities, and then discuss the findings of the field studies and propose solutions.

Keywords: Occupational Health and Safety, Occupational Safety Specialist, Private Sector.

¹Dr. Öğr. Üyesi Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, zeynepbaskantakaoglu@hotmail.com, 0000-0003-1706-7933

²Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, elifcelenk1629@hotmail.com, 0000-0002-7811-7669

³Arş. Gör. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, neclairem@hotmail.com, 0000-0003-2997-3343

GİRİŞ

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamaları, tüm mesleklerde çalışma koşullarının sebep olduğu olumsuz etkilerin önlenmesi; fiziksel, zihinsel, sosyal açıdan çalışanların verimliliklerinin yükseltilmesi ve korunmasını amaçlamaktadır. Başka bir deyişle, iş sağlığı ve güvenliği, çalışma alanındaki tüm bireyler için sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı oluşturulması için gösterilen çabalar bütünüdür. Bu çabalar yalnızca o işyerinde çalışan kişileri değil aynı zamanda zarar görülen durum nedeniyle iş arkadaşlarını, aileyi, müşterileri ve diğer kişileri korumaya da yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği önlemleri sadece işyerini içermeyen, işyerinin dışındaki faaliyetleri de içeren mesleki ve mesleki olmayan güvenlik anlamına gelmektedir. Bu güvenliğin sağlanmasında en büyük pay kuşkusuz iş sağlığı ve güvenliği alanında görev alan iş güvenliği uzmanlarına aittir.

İş Güvenliği Uzmanlığı Mesleği

İş güvenliği uzmanı 6331 sayılı kanunda usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik eleman olarak belirtilmiştir.¹ Burada teknik eleman; kimyager, biyolog ve fizikçi unvanına sahip kişiler ile iş sağlığı ve güvenliği alanında ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim görmüş mezunlardır.

İlgili mezunlardan yalnızca lisans düzeyinde iş sağlığı ve güvenliği eğitimi almış olanlar doğrudan sınav ücretini yatırması ve başarılı olması durumunda uzmanlık belgesi alabilirken diğer alan mezunları belirli bir saat kurs görerek bu sınava girebilmekte ve yine başarılı olması durumunda uzmanlık belgesine sahip olabilmektedir. Uzmanlık belge sınıfları ise; A sınıfı, B sınıfı ve C sınıfı olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Esasında A sınıfı uzman çok tehlikeli, B sınıfı tehlikeli ve C sınıfı az tehlikeli işyerlerinde görev

alabilirken yapılan son güncellemeler ışığında B sınıfı uzmanlar 1/1/2020 tarihine kadar çok tehlikeli işyerlerinde, C sınıfı uzmanlar da 1/1/2019 tarihine kadar tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde de çalışabileceklerdir. Bu şekilde bir düzenlemenin yapılmasındaki amaç ilgili kanun ve yönetmeliklerin çıkarıldığı dönemde ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte yeterli uzmanın olmamasıdır.

İş Güvenliği Uzmanlığı Mesleğinin Önemi

Tehlikeli çalışma koşulları çalışanların hastalanmasına, yaralanmasına ve hatta ölümüne neden olabilmektedir. Her yıl düzenli aralıklarla yayımlanan Sosyal Güvenlik Kurumu yıllık istatistikleri incelendiğinde 2016 yılında toplamda 286,068 sigortalının iş kazası geçirdiği ve bu kazalardan 1405'inin ölümle sonuçlandığı görülmektedir.² Sadece bir yılın sonucunda görülen bu rakamlar işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin ne kadar önemli olduğunu gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu rakamların en aza indirilmesi hatta mümkünse sıfırlanabilmesi iş güvenliği uzmanlarının mesleklerini sorunsuz yürütebilmeleri ile yakından ilgilidir. İş güvenliği uzmanlarının, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının sağlanmasındaki payı düşünüldüğünde önemli bir sorumluluğun altına imza attıkları görülmektedir. Özellikle yeterli eğitim ve tecrübeye sahip iş güvenliği uzmanları iş kazası ve meslek hastalığı yaşanmaması adına sorumlu oldukları çalışma ortamlarını dikkatle incelemektedirler. Bu sayede iş güvenliği uzmanları, sorun yaratacak tehditleri belirleyip gerekli tedbirleri alarak çalışanların sağlık ve güvenliğini korumaktadır.

İş güvenliği uzmanlarının öncelikli sorumluluğu, çalışma koşullarının nasıl daha sağlıklı ve güvenli hale getirilebileceğini araştırarak gerekli çalışmalarda bulunmaktır. Uzmanlar bunu bazen yetersiz havalandırma, aydınlatma gibi risk faktörlerini ortadan kaldırarak yapabileceği gibi bazen de kimyasal ve radyolojik tehlikeleri

denetleyerek de yapabilecektir. Böylece hem çalışanların hem de o çevrede yaşayanların güvenliği sağlanmış olacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere iş güvenliği uzmanlığı mesleği işverene, çalışana ve topluma karşı sorumluluğu yüksek olan bir meslektir.

İş Güvenliği Uzmanının Görev ve Sorumlulukları

İş güvenliği uzmanları, işyerinde çalışanların sağlığını, emniyetini, konforunu ve performansını etkileyebilecek her türlü fiziksel, kimyasal, biyolojik, ergonomik ve psiko-sosyal riskleri önlemek ve işyerinin verimini artırmak için çalışmalarda bulunan kişilerdir. Farklı bir açıdan bakıldığında da yaşanma ihtimali olan iş kazası ve meslek hastalıklarını önleyerek işveren, çalışan ve devlet açısından dolaylı ya da dolaysız maliyetlerin ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır. Bu şekilde bir tasarrufun sağlanması, çalışan ve işveren özelinde önemli olduğu kadar ülke ekonomisinin kesintiye uğramaması ve üretimin devamlılığının sağlanması açısından da önemlidir.³

Uzmanların işyerlerini kimyasal, fiziksel, radyolojik ve biyolojik tehlikeler açısından incelemesi yalnızca çalışanları korumayıp mülkiyetin, çevrenin ve toplumun korunmasını da sağlamaktadır. Bunun dışında iş güvenliği uzmanlarının yerine getirmesi gereken görevler 2012 yılında yürürlüğe giren 28512 sayılı İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik'te yer almaktadır. İlgili yönetmelikte bu görevlerin başında *rehberlik etmek* daha açık bir ifadeyle işverene işin planlanması, organizasyonu, kişisel koruyucuların seçimi, temini, muhafazası, bakımı gibi konularda önerilerde bulunmak gelmektedir. Bir diğer görevi sağlık ve güvenlik konularında alınması gerekli tedbirleri işverene yazılı olarak bildirmektir. Buna ek olarak çalışma ortamında yaşanan iş kazası ve meslek hastalığının sebeplerinin araştırılması ve bu konuda yapılabilecekler

noktasında önerilerde bulunmak da iş güvenliği uzmanlarının görevleri arasındadır. *Risk değerlendirme, acil eylem planı hazırlamak ve çalışma ortam gözetimini sağlamak* diğer başlıca görevleridir. Burada çalışma ortam gözetiminden kasıt, kullanılan her türlü araç gerecin düzenli aralıklarla bakım, kontrol ve ölçümlerinin planlanması ve uygulamalarının kontrol edilmesidir. Çalışanları ve tarafları iş sağlığı ve güvenliği alanında *bilgilendirmek* ve bu konuda eğitim faaliyetlerini yerine getirmek de iş güvenliği uzmanlarının yerine getirmesi gereken bir sorumluluğudur. Son olarak ilgili birimlerle *iş birliği içinde olmak* yönetmelikte tanımlanan görevleri arasında yer almaktadır.⁴

İş Güvenliği Uzmanının Yetki ve Yükümlülükleri

İş güvenliği uzmanının en önemli yetkisi tehlikenin önlenemez bir duruma ulaşması halinde işi durdurabilmesidir. Ayrıca işyerinde özel bir izne gerek olmaksızın iş sağlığı ve güvenliği alanında incelemelerde bulunabilmesi için gerekli belge ve bilgilere ulaşma yetkisi bulunmaktadır. Yine gerekmesi halinde işverenin bilgisi olması kaidesiyle kurumlarla işbirliği içinde olabilme imkânının olması da uzmanlara sağlanan yetkiler kapsamındadır. Ayrıca uzmanlar görevli buldukları işyerlerinde işi ile ilgili mesleki gelişimine katkı sağlayacak seminer, eğitim gibi faaliyetlere katılım sağlayabilir. Beş iş gününü geçmediği takdirde de bu katılım maaşında herhangi bir kesintiye sebep olmamaktadır. İş güvenliği uzmanının yetkilerinin ardından yükümlülüklerine bakıldığında en önemli yükümlülükleri işyeri ile ilgili bilgileri gizli tutmak, görevlerini yerine getirirken mümkün olduğunca işyeri düzenini aksatmamak ve verimli çalışma ortamlarının sağlanmasına katkıda bulunmaktır.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışmada iş güvenliği uzmanlarının çalışma yaşamında karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların çözüm önerilerinin tartışılması amaçlanmıştır. Konuyla ilgili literatürde var olan çalışmalar incelendiğinde genellikle uzmanların sorunlarından ziyade iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşanan sorunların incelendiği görülmüştür. İş güvenliği uzmanlarının yaşadığı sorunlar üzerine yapılan az sayıda çalışmada ise daha çok anket ve mülakat yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Anket yönteminin kullanıldığı çalışmalar ölçeklendirilmiş sorulardan oluşmaktadır. Çalışmamızda kullanılan ankette açık uçlu tek bir soru yöneltilerek katılımcıların araştırmacı bakış açısıyla sınırlandırılması engellenmeye çalışılmıştır. Bu sayede katılımcıların öncelikli gördükleri sorunlar ortaya konulabilmiş ayrıca literatürdeki çalışmalarda tespit edilememiş farklı sorunların açığa çıkması da sağlanmıştır.

Çeşitli illerde Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi (OSGB), kamu ve özel sektörde çalışan toplam 72 uzmanın görüşleri alınarak çalışma tamamlanmıştır. Bu uzmanlardan tek sorudan oluşan açık uçlu anketin kullanıldığı çalışmaya 48 OSGB çalışanı, 14 özel sektör, 10 kamu çalışanı katılmıştır. Bu katılımcıların 7 bölgeyi temsil etmesine ve bu bölgelerdeki

katılımcı sayılarının birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir.

Betimsel araştırma modelinin kullanıldığı bu çalışmada tarama modelinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz dört aşamadan gerçekleşmektedir. Bunlar; ilk aşamada araştırma sorularından yararlanarak veri için bir çerçeve oluşturulması ve bu sayede temaların belirlenmesi, ikinci aşamada verilerin düzenlenmesi ve bir araya getirilmesi, üçüncü aşamada bulguların ham veriden alıntılar yapılarak sergilenmesi ve son aşamada verilerin yorumlanmasından oluşur.¹³ Bu doğrultuda çalışmada öncelikle araştırma sorusu doğrultusunda katılımcılara sorunlarının neler olduğuna yönelik tek bir soru yöneltilmiş ve bu konuda görüşlerini yazmaları istenmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analiz yardımıyla değerlendirilmiştir. Bunun için öncelikle iş güvenliği uzmanlarının sorunları belirlenmiş ve frekans dağılımı verilmiştir. Bu belirlenen sorunlar üst kategorilerde toplanmış ve son olarak da bu kategoriler kendi içerisinde gruplandırılarak tabloya dönüştürülmüştür. Üçüncü aşamada ise elde edilen tablo yardımıyla bulgular oluşturulmuş ve gerekli görülen yerlerde direk alıntılarla bulgular desteklenmiştir. Son aşamada ise bulgulara ve oluşturulan tablolara dayalı olarak sonuçlar elde edilerek yazıya dönüştürülmüştür.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde OSGB, kamu ve özel sektörde çalışan iş güvenliği uzmanlarının sorunlarına yönelik elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde iş güvenliği uzmanlarının en fazla eğitim konusunda zorluklarla karşılaştıkları görülmektedir.

Tablo 1. İş Güvenliği Uzmanlarının Yaşadığı Sorunlar

Eğitim	Çalışanların Eğitimi	İSG eğitimlerinde zaman baskısı (5os) Çalışanların eğitimlere katılmak istememesi (3os, 2oz, 1k) Yabancı uyruklu çalışanlara eğitim vermede sıkıntı (1os) İSG kültürünün oluşmaması (19os, 6oz, 17k) Zaman baskısından tatbikatları uygulayamama (2os) Sık sık personel değişikliği nedeniyle eğitimlerde aksama (1os) Verilen eğitimlerin yetersiz olması (3oz, 2k) Eğitim düzeyi düşük çalışanlara eğitim vermede zorluk (1oz) Mesleki eğitimdeki eksiklikler (1oz)
	İSG Uzmanlarının Eğitimi	Tecrübe eksikliği(2os, 5oz) Branşlaşma olmadığında alanda eksikliklerin artması(1os) İSG uzmanlarının aldığı eğitimin yetersiz olması(1k)
	İşveren Eğitimi	İşverenin kanunları bilmemesi (1os) İşverenin eğitimsizliği (2os)
Mali Sorunlar	İSG Uzmanına Bağlı Mali Sorunlar	Ücret yetersizliği (7os, 1oz, 2k) Personel azlığına bağlı aşırı çalışma saatleri (11os, 1oz, 3k) Maaşların OSGB'den veya işverenden alınması (14os, 1oz)
	İşveren Kaynaklı Mali Sorunlar	İşverenin iş işlerine bütçe ayırmaması (15os) Ulaşım sorunları (2os) OSGB fiyat politikalarını devletin belirlemesi (2os)
Yasalar ve Uygulamaları	Yasalardaki Sorunlar	Yasalar ve Yönetmelikteki boşluklar (9os, 2oz, 1k) Yasalardaki ertelemeler (3os, 2k) İşyeri çalışan sayısına bağlı dakika uyg. yetersiz olması (3os) İSG uzmanlarının yetkilerinin sınırlılığı (3os) Kazalardan İSG uzmanının sorumlu olması (5os, 2oz) İSG uzmanının yasal sorumluluklarının fazla olması (2k)
	Yasaları Uygulamadaki Sorunlar	İşverene yaptırımında bulunamama (2oz) Sigortasız çalıştırma (1os) Yasaları uygulayamama (2os) İşyeri müfettişlerinin denetleme eksikliği (8os)
	Statü	İtibar eksikliği (1os) Çalışanların emir ve talimatlara uymaması (15os, 1oz, 3k) Uyarıların dikkate alınmaması (15os) İSG işlerinin önemsenmemesi (3os) İSG uzmanlarının yetkilerinin az olması (2oz)
	İşveren	İşveren baskısı (12os, 2k) Üst yönetimin desteğinin olmaması (3oz) İşverenin İSG birimini önemsememesi (2oz)
	Kadın çalışanlar	Kadın uzmanların tacize uğraması (1k) Kadın uzmanların pasifize edilmesi (1k)
	Diğer	Organizasyon eksikliği (2os) Büyük iş yerlerinde kontrollerin yapılamaması (1oz) Evraklarda fazla prosedür olması (1oz) Meslek odasının olmaması (1k) Taşeron firmalarda yeterli İSG kurallarının uygulanmaması (1k)

os: Ortak Sağlık Güvenlik Biriminde (OSGB) çalışan iş güvenliği uzmanı, oz: Özel sektörde çalışan iş güvenliği uzmanı, k: Kamuda çalışan iş güvenliği uzmanı

İş güvenliği uzmanları çalışanlara verdikleri iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri konusunda sıkıntılar yaşarken, kendi eğitimlerinin de yetersizliğinden bahsetmektedirler. Uzmanlar çalışanların İSG eğitimlerinde zaman baskısı, çalışanların eğitimlere katılmak istememesi, yabancı uyruklu çalışanlara eğitim vermede sıkıntı, İSG kültürünün oluşmaması, zaman baskısından tatbikatları uygulayamama, sık sık personel değişikliği nedeniyle eğitimlerde aksama, verilen eğitimlerin yetersiz olması, eğitim düzeyi düşük çalışanlara eğitim vermede zorluk, mesleki eğitimdeki eksiklikler konularında sıkıntıları olduğunu belirtmişlerdir. Uzmanların kendi eğitimleri üzerine yaşadıkları eksiklikler; tecrübe eksikliği, branşlaşma olmadığından alanda yetersizlik hissetmesi ve İSG uzmanlarının aldığı eğitimin yetersiz olması şeklindedir. Bunun yanında işverenlerin kanunları bilmemesi ve İSG eğitimleri ve kültürü konularında eğitimsiz olmalarından dolayı da zorluklar çekmektedirler.

“...iş sağlığı ve güvenliği uzmanı olarak yaşadığım ve meslektaşlarımın da yaşadığını düşündüğüm sorunların temeli maalesef ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşmamasıdır.” (OSGB)

“...yaşadığımız en büyük sorunlardan biri maalesef iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşmamasından kaynaklanmaktadır. Bu kültür ağaç yaş iken eğilir mantığı doğrultusunda küçük yaşta iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin verilmesi ile doğru bir sonuca ulaşacaktır.” (OSGB)

“...mesleki eğitimlerle ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Mesleki eğitim merkezleri ve halk eğitim merkezleri gibi kurumlar yetersiz kalmaktadır. Çalışanın çalışacağı kurumlarda da iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri artırılarak eğitimler güçlendirilmelidir.” (Özel Sektör)

İSG uzmanları bunun yanında mali konularda da sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu sorunlar iş güvenliği uzmanının kendi statüsünden olabileceği gibi işveren kaynaklı da olabilmektedir. İş güvenliği uzmanları

ücret yetersizliği, personel azlığına bağlı aşırı çalışma saatleri ve maaşların OSGB’den veya işverenden alınması gibi konularda mali sorunlar yaşarken, işverenin İSG işlerine bütçe ayırmaması, ulaşım sorunları ve OSGB fiyat politikalarını devletin belirlemesi gibi konuları da ifade etmişlerdir.

“...İSG katip üzerinden 11700 dakikalık çalışma süremiz işverenimiz tarafından süre arttırılarak daha fazla kişiden sorumlu olup mesleki açıdan hem risk altında olup hem de daha fazla çalışmaktayız.”

Yürürlükte bulunan yasalar ve bunların uygulanması yaşanan sorunların bir diğer ana başlığını oluşturmaktadır. Bu sorunlar yasa ve yönetmeliklerin çıkarılmasına yönelik olabileceği gibi bunların uygulanmasına yönelik de olabilmektedir. İş güvenliği uzmanları tarafından ifade edilen yasalardaki sorunlar; yasalar ve yönetmelikteki boşluklar, yasalardaki ertelemeler, işyeri çalışan sayısına bağlı dakika uygulamalarının yetersiz olması, uzmanların yetkilerinin sınırlılığı, kazalardan iş güvenliği uzmanının sorumlu olması şeklindedir. Ayrıca uzmanlar; işverene herhangi bir yaptırımında bulunamama, sigortasız çalışanların varlığı, yasaları tam olarak uygulayamama ve işyeri müfettişlerinin denetleme eksikliği konularında da sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

“...İSG uzmanları özel sektörde işçi sıfatı taşır. 6331 sayılı kanun uzmanlara her ne kadar işi durdurma, bakanlığa bilgi verme yetkisi verse de sonuç olarak uzmanlar işverenin yetki ve talimatlarını yerine getirmek zorunda bırakılmıştır. Ucu açık bırakılan bir yasanın kurbanları olarak İSG uzmanlarının yapabileceği pek bir şey bırakılmamıştır.” (Özel Sektör)

“...devletin çıkardığı kanun ve yönetmelikler uzmanların işlerini kolaylaştırmamakta. Tamamen elçi görevinde olan biz uzmanlar yaşanacak kazalarda günah keçisi olarak değerlendiriliyor.” (Özel Sektör)

“...Türkiye’de gelişmekte olduğu söylenen iş sağlığı ve güvenliğinin gerekliliği yerine getirilmemektedir. Kanunların sürekli olarak

değiştirilmesi fakat uygulama kısmında takipsizlik nedeniyle birçok iş yerinde iş güvenliği yapılamaması açıkça ortadadır. Yapılan denetimlerin devlet tarafından aylar önceden planlanıp haberli şekilde yapılması ne kadar sağlıklı olabilir.”(Özel Sektör)

İş güvenliği uzmanlarının toplumsal statüleri de çalışmalarını yürütmelerine engel olabilmektedir. Bu konuda itibar eksikliği, çalışanların emir ve talimatlara uymaması, uyarıların dikkate alınmaması, iş sağlığı ve güvenliği işlerinin önemsenmemesi ve iş güvenliği uzmanlarının yetkilerinin az olması konularını belirtmişlerdir. İşveren kaynaklı yaşanan sorunlar incelendiğinde işveren baskısı, üst yönetimin desteğinin olmaması ve işverenin İSG birimini önemsememesi ifade edilmektedir.

“...çok fazla derdimizi anlatamıyoruz. Eksiklikler var ama bunları İSG uzmanının söylemesi ile o eksiği uzman açığa çıkarmış gibi davranılıyor. O eksiği istendiğinde yarım şekilde tamamlarlar. Bazen de istenilen önlem

değil de daha az maliyetli önlem alırlar.” (OSGB)

Çalışmamız kapsamında tespit edilen ve Tablo 1’de belirtilen bir diğer sorun kadın çalışanlara yöneliktir. Kadın çalışanların tacize uğraması ve pasifize edilmesi kadın iş güvenliği uzmanlarının yaşadıkları sorunlardandır.

“...atölyelere gittiğimde burada erkek çalışanların çok fazla olması ve bir arada olmaları nedeniyle sözlü taciz, sosyal medya üzerinden takip edilme gibi birçok sorunla karşı karşıya kalıyorum.” (Kamu)

Bunun yanında iş güvenliği uzmanları çalışmalarını yürütürken organizasyon eksikliği yaşadıklarını, büyük iş yerlerinde kontrollerin yapılmasında zorlandıklarını, evrakların fazla prosedür gerektirdiğini, meslek odasının olmaması nedeniyle sorunlarla karşılaştıklarını ve taşeron firmalarda yeterli iş sağlığı ve güvenliği kurallarının uygulanmaması nedeniyle sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda iş güvenliği uzmanlarının başta eğitim olmak üzere mali, yasalar ve uygulamaları, statü, işveren kaynaklı ve cinsiyet ayrımına yönelik sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Eğitim konusunda en önemli sıkıntı çalışanlarda İSG kültürünün oluşmamasıdır. Çünkü İSG kültürü oluşmamış bir toplumda hem işverenler hem de çalışanlar eğitimlerin gerekliliği konusunda yeterli bilince sahip değildirler. Ancak işyerinde yürütülecek korunma uygulamalarının ilk aşamasını eğitimler oluşturmaktadır. Bu nedenle İSG kültürünün toplumun her kademesinde ve çalışma yaşamında yer alan tüm kişilerde oluşturulabilmesi için ilköğretimden başlayarak ilerleyen kademelerde de devam eden iş sağlığı ve güvenliğine yönelik bir dersin okul müfredatlarına yerleştirilmesi yerinde bir karar olacaktır. Ayrıca uzmanlar kendi eğitimlerindeki temel sıkıntıyı

branşlaşma olmamasına bağlamaktadır. Bunun için özellikle maden, metal ve inşaat gibi iş kazalarının en fazla yaşandığı sektörlerde iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarını alanında uzman belirli bir tecrübeye sahip kişilerin yürütmesi gerekmektedir. Benzer olarak Arslan vd. (2016) tarafından yürütülen çalışmada da iş güvenliği uzmanları, branşlaşmanın gerekliliğine vurgu yapmışlardır.⁵ Türkiye Mühendis ve Mimar Odalar Birliği TMMOB (2014) iş güvenliği uzmanları sorunları sonuç raporunda da üniversiteden yeni mezun ve hiçbir deneyime sahip olmayan kişilerin her alanda iş güvenliği uzmanı olarak çalışabilmesi eğitim konusunda yaşanan önemli bir sorun olarak vurgulanmıştır.⁶ Ayrıca Akboğa vd. (2015) tarafından yürütülen çalışmada da çalışanların mesleki deneyime sahip olmadan sahada bulunması sorun olarak ifade edilmiştir.⁷ Bu nedenle alanda çalışacak iş güvenliği uzmanlarının

yalnızca bir sınavla değil mesleki deneyim, branşlaşma gibi farklı kriterlere bağlı olarak seçilmesi gerekmektedir.

Çalışmamız neticesinde elde ettiğimiz bulgulardan yola çıkarak iş güvenliği uzmanlarının yaşadığı önemli bir sorunun mali kaynaklı olduğu dikkat çekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği alanında mevcut uzman sayıları ve bu alanı meslek olarak seçecek yeni mezunlar düşünüldüğünde bu sayının bir hayli fazla olduğu ve iş güvenliği uzmanlığı mesleğinde bir yığılma olacağı aşikârdır. Bu durum uzmanları düşük ücretlerle çalışmaya zorlamakta ve iş güvenliği uzmanlığı mesleğini değersizleştirmektedir. Aynı zamanda işsizlik korkusu kişileri çok düşük maaşlarda çalışmaya zorlarken yapılan işlerin de kalitesini düşürmektedir. İşveren kaynaklı mali sıkıntıların azalması ve özellikle iş güvenliği uzmanlarının ücretlerinin ödenmesi, ücret dengesizliği ve aşırı çalışma saatlerinin düzenlenmesi için devlet destekli bir yapıya geçilmesi gerekliliği düşünülmektedir. Bu konularda işverenlerin de görüşleri alınarak ortak bir paydada buluşulması her iki taraf açısından da doğru bir karar olacaktır. Aşağıda yer alan uzmanların yaşadığı sorunları inceleyen çalışmalarda mali sorunlara yönelik şu şekilde önerilerde bulunulmuştur; Arslan vd. (2016) yaptıkları çalışmada uzmanlar için bir taban ücretin belirlenmesinin mali sorunlara çözüm olacağı görüşündedirler.⁵ TMMOB (2014) iş güvenliği uzmanları sorunları sonuç raporunda ise bir komisyon tarafından asgari bir ücretin belirlenmesi önerilmektedir.⁶ Belirlenecek olan bu asgari ücretin tehlike sınıfı, çalışan sayısı, işletme faaliyet alanı büyüklüğü gibi kriterler göz önünde bulundurularak oluşturulması önerilmiştir. Taşkıran (2016) çalışmasında bu hizmetlerin kamu eliyle yürütülmesi veya sendikaların dışsal denetim sağlamasını bir öneri olarak sunmuştur.⁸ Yine Kayan vd. (2017) yaptığı çalışmada uzmanların ücretlerini işverenden almaması gerekliliğini vurgulayarak çalışma ahlakı açısından bu durumun etik olmadığına yer vermiştir.⁹

Çalışmamız kapsamında yasalarda yaşanan sıkıntılar iki grupta incelenmiştir. Öncelikle

uzmanlar mevcut yasalardaki ertelemeler ve yetersizliklere bağlı sorunlarını belirtmiş bunun yanında yürürlükteki yasaların uygulanması konusunda da sıkıntıları olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcılar, yaşanan iş kazalarında sorumluluğu tek başına üstlenmek zorunda kalmalarından yakınmaktadır. Güzey'in (2014) çalışmasında yer alan "iş güvenliği uzmanları, yaşanan iş cinayetlerinde savcılar açısından tek sorumlu olarak görülüp gözaltı/denetimli serbestlik gibi süreçlerle yüz yüze kalmaktadır" ifadesi de uzmanların bu görüşünü destekler niteliktedir.¹⁰ Ayrıca Orhan (2014) çalışmasında uzmanların iş güvencesi konusunda sorunlarla karşılaştığını ve görevlerini eksiksiz yapabilmeleri için ekstra iş güvencesinin gerekliliğini ifade etmiştir.¹¹ Yasalar ve bunların uygulamaları konusunda çalışmamızda tespit edilen ve Tablo 1'de yer alan yasalardaki ertelemeler, çalışan sayılarına bağlı dakika uygulamaları, uzmanların yetkilerinin sınırlılığı, kazalarda öncelikli uzmanın sorumlu tutulması, uzmana karşı yasal yaptırımların fazla olması, denetimlerin azlığı konularına ağırlık verilerek yaşanan sıkıntıların giderilmesi adına bir an önce yeni yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Çalışmada ortaya çıkan bir diğer sorun iş güvenliği uzmanlarının itibar ve toplumsal statüleri konusundadır. İtibar eksikliği, çalışanların emir ve talimatlara uymaması, iş sağlığı ve güvenliği işlerinin önemsenmemesi ve iş güvenliği uzmanlarının yetkilerinin az olmasına bağlanabilir. Benzer olarak Karakaya (2017) yaptığı çalışmasında iş güvenliği uzmanlarının çalışanlara ne yapacağını söyleme şanslarının olmadığını, başkaları için bir şeyler yapabilme olanaklarının kısıtlılığını ve yaptıkları iş karşılığında takdir edilmediklerini dile getirdiğini ifade etmiştir.¹² İş güvenliği uzmanlığı mesleğinin statüsünü düşüren en önemli konulardan birisi de uzman olabilmeye aranan eğitim süresi ile ilgilidir. Oysa insan sağlığı ve güvenliği gibi önemli bir konuda çalışan kişilerin iyi bir eğitimden ve uzun bir deneyim sürecinden geçmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde bir süreçten geçen iş güvenliği uzmanları toplum

tarafından itibar görebilecek ve insanlar nezdinde önemli bir statüye sahip olabilecektir.

Çalışmamızda katılımcıların işveren kaynaklı sorunlarına sunulabilecek en somut öneri; yasalar ve uygulamaları konusunda bahsedildiği üzere yasadaki ertelemelerin kaldırılarak denetimlerin sıklaştırılması ve gerekli cezai yaptırımların uygulanmasıdır. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği konusunda hassasiyet göstererek gereklilikleri yerine getiren işverenlerin devlet tarafından farklı şekillerde ödüllendirilmesi ile işverenlerin bu konuya duyarlılığı arttırılarak işveren ve

uzman arasındaki sorunların önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak ülkemiz açısından iş sağlığı ve güvenliği alanında önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Ancak bu gelişmeler olumlu olmakla birlikte yeterli değildir. Bu yeterliliğin sağlanması da iş güvenliği uzmanlarının etkin ve verimli çalışmasına bağlıdır. Uzmanların kendilerinden beklenen bu verimliliği gerçekleştirebilmeleri yaşadıkları sorunların en aza indirilmesi ile mümkün olabilecektir.

KAYNAKLAR

1. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.(2012). Sayı 28339, 30 Haziran 2012.
2. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Yıllıkları. (2018) http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari Erişim Tarihi: 01.02.2018
3. Kaya, A.A. Çelenk Kaya, E. Ölmezoglu N.İ. (2017). Studies on Balkan and Near Eastern Social Sciences. [DOI: <http://dx.doi.org/10.3726/b10770>, 2017] "The Visible and Invisible Parts of an Iceberg: Indirect/Direct Costs of the Occupational Accidents Encountered on a Global Scale", Frankfurt:Peterlang Publishing..
4. İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik.(2012). Sayı 28512 , 29 Aralık 2012.
5. Arslan, V. Ulubeyli S. (2016). "İş Güvenliği Uzmanlarının Sorunlarına Yönelik Bir Saha Araştırması", Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı 2016/3(50), 321- 1340.
6. TMMOB Maden Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi. (2014). "İş Güvenliği Uzmanları Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu". İnternet Adresi: http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/1011c2aea278b22_ek.pdf?tipi=2&turu=H&sube=3
7. Akboğa, Ö. Baradan, S. Güranlı, E. Dikmen, Ü. ve Bayram, İ. (2016). "İş Güvenliği Uzmanlığı: Sistemin İşleyişinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma Çalışması", Türkiye Mühendislik Haberleri, 2016/1 489: 28-35.
8. Taşkiran, G. (2016). "Güvencesiz İş Güvenliği Uzmanları, Piyasalaşan İş Güvenliği: Bir Alan Araştırması", Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı.2016/4, 1747-1767.
9. Kayan Y.,Doğruyuol M.,Gültekin MŞ, Gültekin MC.,Gültekin A.,Kuncan O.(2017) "İş Güvenliği Uzmanlarının Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, Bilim ve Gençlik Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 44-50.
10. Güzey, Zafer (2014), "6331 Sayılı Yasa Çerçevesinde İş Güvenliği Uzmanlarının Sorunları", Mühendis ve Makina Dergisi, Cilt 55, Sayı: 155,1.
11. Orhan, Serdar (2014), "İş Güvenliği Uzmanlarının İş Güvencesi Sorunu", Emek ve Toplum Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 6,70-89.
12. Karakaya A.,Sancı V, (2017) "İş Güvenliği Uzmanlarının İş Tatminleri Üzerine Bir Araştırma:Karadeniz Bölgesi Örneği" Cilt:7, Sayı:1, 1-13.
13. Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), ss.323-343.